



**Ioannis Tollenarii Brvgensis e Soc. Iesv Specvlvm
Vanitatis Sive Ecclesiastes Solvta Ligataq. Oratione
Dilvcidatvs**

Tollenaer, Jean de

Antverpiæ, 1635

Prosa Exegesis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68633)

Nec stelliferi signifer Axis,
 Nec cita currus Hyperionij
 Rota metitur, sed perpetui,
 Semper stabilis, numquam occidui,
 Semperque idem circulus æui.
 I nunc, longos metire dies,
 Protrahere crude fila senectæ,
 Et millenos adiūce Soles;
 Non vana minùs nomina promes
 Quàm si vitæ tempora numeret
 Hypanis vermis natus in algâ:
 Quem si natum vidit Eous,
 Sol decrepitum videt occiduus.
 Ergo age longos metire dies:
 Quin age longos mentire dies.
 Quisquàmne diu dixerit, unum
 Quod momentum fatale vorat?

PROSA EXEGESIS.

DUPLICI nos errore liberat æternitatis attenta
 consideratio, qui plerosque mortalium pænè dixe-
 rim dementauit. Alter eorum est, qui fragilem hanc
 vitam, semperque fugitiuam, nimio amore frustra com-
 plectuntur: alter eorum, qui nihil æquè ac perituras
 huius mundi voluptates expetendum putant.

Amer vita
 præsentis
 & cura
 tuenda va-
 na.
 August.
 Ep. 45. ad
 Arment.

Et quidem de stulto momentaneæ huius vitæ amore
 nihil necesse est operosè verba facere, cum luculenter
 eum & prolixè nobis ante oculos ponat D. Augustinus.
 Nónne vides, inquit, hæc vita miserabilis & egena
 quàm vehementes habeat, quantumque sibi obligatos,
 amatores suos; qui tamen periculo eius sæpè turbati,
 citiùs eam finiunt eo ipso quo finire formidant: & mor-
 tem

tem cūm declinant, accelerant. Iactant in mare, tempestate sæuiente, aliquando & alimenta: & vt viuant, proiiciunt vnde viuant. Quantis laboribus agitur, vt longiore tempore laboretur? & mors cūm impendere cœperit, ideo cauetur, vt diutiùs timeatur. Nam inter tot casus fragilitatis humanæ quàm multæ mortes timeantur? quarum certè vna cūm venerit, restat ceteras non timeri; & tamen fugitur vna, vt omnes timeantur. Quibus excruciantur doloribus, qui curantur à Medicis? numquid vt non moriantur? Multi cruciatus suscipiuntur certi, vt pauci dies adiiciantur incerti. Et nonnumquam ipsis doloribus victi continuò moriuntur, quos mortis timore suscipiunt. Et cūm omnino non eligant vitam finire ne doleant, sed dolere ne finiant, accidit eis, vt & doleant & finiant. Non solūm, quòd sanati etiam, vitam finiunt post dolores (quæ tantis pœnis redempta, nec sempiterna esse potest, quia mortalis est; nec diuturna, quia tota brevis est; nec de ipso breui spatio sui secura, quia semper incerta est) verūm etiam, quòd aliquando eam dolore finierunt, quam ne finirent, dolere voluerunt. Habet etiam hoc magnum malum, & vehementer execrandum, nimius amor vitæ, quòd multi dum volunt paulò diutiùs viuere, grauiter offendunt Deum, apud quem est fons vitæ: atque ita dum ab eis frustra, qui necessariò futurus est, vitæ finis metuitur, illinc arcentur, vbi sine fine viuitur. Ita sanctus ille Doctor, cuius acutissimæ & accuratissimæ dissertationi nihil addendum iudico.

De voluptate non minùs perniciosus inter homines grassatur error, quam tanti faciunt ventris Venerisque

*Voluptates
improbi
magni faciunt.*

mancipia, vt, quod de Sardanapalo suprà dixi, nihil in vitâ præstabilius esse ducant, quàm inter vina & scorta

F f f f f 2

con-

consenescere; cetera mortalium ne digitorum quidem crepitu digna existiment. Nōne inuentus est olim procax quidam ac dissolutus nepos, qui Pythagorā impudenter affirmaret, malle se inter mulieres, quā inter Philosophos ætatem degere? cui prudenter occurrit Pythagoras, id sibi non vsque adeo mirum videri, cum & sues libentiùs in cœno ac luto, quā in aquā limpida volutentur.

Quid nunc Neronēs, Caligulas, Heliogabalos, antiqua naturæ portenta, commemorem? quorum prodigiosas libidines malo æterno silentio obruere, ne castas aures offendam. Quid Vitellium, Apicium, similesque gurgites, qui assiduā vomendi consuetudine id egerunt, ut denis sæpè ac duodenis vnius diei conuiuuiis pares esse possent? Nec desunt hodie voluptatis amatores, quorum *Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum*. id est, ut interpretatur Chrysostomus, qui ex impudiciā ac libidine, quæ pudoris atque ignominie mater est, impudentissimè gloriam aucupantur.

Sed quā vana ac profana sit huius mundi voluptas, quā etiam fluxa ac nihili hæc momentanea vita, opportunè nos docet Ecclesiastes ex contentione interminabilis æternitatis. *Si multis, inquit, annis vixerit homo, & in omnibus his letatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum multorum: qui cum venerint, vanitatis arguentur præterita*. Nam, ut ait Gregorius, viri sancti præsentis vitæ dies nihil esse conspiciunt, dum illuminatæ mentis oculos in considerationem æternitatis figunt. Hæc enim sola pretium meretur, hæc sola vitæ nomen suo sibi iure vindicat; cum nihil aliud sit, teste Boëtio, quā interminabilis vitæ tota simul ac æterna possessio.

De

Phil. 3, 19.

Chrysost.
ad eum lo-
cum.*Æternitas
hanc vitā
& volu-
ptatem
vanitatis
arguit.*Gregor.
1. 8. Moral.
cap. 20.*Æternitas
sola vera
est & sta-
bilis vita.*
Boët. 1. 5.
de Consol.
Prof. 6.

De hac melius affirmari potest quod de præterito tempore alibi dicit Seneca: Hæc est pars temporis nostri Seneca de Brevit. vitæ, c. 16. sacra ac dedicata, omnes humanos casus supergressa, extra regnum fortunæ subducta, quam non inopia, non metus, non morborum incurfus exagitat. Hæc nec turbari nec eripi potest: perpetua eius & intrepida possessio est.

De hac si quæris quanta sit, respondeo, Si numero Quanta sit æternitas. aut mensurâ comprehendi posset, æternitas non esset. Itaque metire illam, si lubet, iterum atque sæpius: post Vide Memor. æternit. cœl. 3. decem annorum myriades, post centies millena millia myriadum annorum, post decies centies millena millia myriadum, necdum finem, necdum medium, necdum initium æternitatis assignabis. His adde tot millenas annorum myriades, quot aër atomos, quot mare guttas, quot terra complectitur arenulas: adde numeros Arithmeticæ quadratos & cubicos, & his impleta tot chartarum volumina, quot concavum Lunæ spatium, quâ latissimè patet, complecti cogitatione fingitur, nondum tamen vestigium æternitatis assequeris.

Confer nunc cum interminabili æternitate præsentis vitæ momentum veriùs quàm tempus: nōne quantumcumque illud fuerit, vanissimum planè, & nihilo, magis quàm tempori, affine existimabimus? Vita præsens æternitati comparata instar nihili est.

Audiamus hac de re fusissimè differentem D. Augustinum. Vanum, inquit, est cor hominis. Quis tenebit August. 1. 1. Confess. c. 11. & 15. illud & affiget, ut paululum stet, & capiat splendorem semper stantis æternitatis, & comparet eam cum temporibus numquam stantibus, & videat, longum tempus, nisi ex multis prætereuntibus motibus, qui simul extendi non possunt, longum non fieri? Et tamen hîc Nihilum hic tempus longum est. longum tempus præteritum centum annorum, & lon-

Fffff 3 gum

gum centum annorum futurum metimur. Domine Deus meus, lux mea, nōne & hīc veritas tua deridebit hominem? Nam si prāteritum est, iam non est: si futurum est, nondum est. Quomodo ergo longum est, quod omnino non est? Quid ergo? Centum anni prāsentes longi temporis nomen obtinere possunt? Sed vide prius, vtrum possint prāsentes esse centum anni. Si enim primus eorum annus agitur, ille prāsens est, reliqui novaginta novem futuri sunt, & ideò nondum sunt. Et in hoc vnico anno si primus agitur mensis, futuri sunt ceteri: & in hoc vno mense si primus dies, futuri ceteri. Ecce longum illud centum annorum tempus vix ad vnus diei spatium contractum est. Sed discutiamus etiam hoc ipsum spatium, quia nec vnus dies totus est prāsens, sed nocturnis diurnisque horis vigintiquatuor expletur, quarum prima ceteras futuras habet, nouissima prāteritas, ac proinde nullas. Et ipsa vnica hora fugitiuis particulis agitur. Denique si quid intelligitur temporis, quod in nullas iam vel minutissimas partes momentorum diuidi possit, id solum prāsens dici potest: quod tamen ita raptim à futuro in prāteritum transuolat, vt nulla morula extendatur. Nam si extenditur, iam diuiditur in prāteritum & futurum, siquidem prāsens, nullum habet spatium quo extendatur. Vbi est ergo tempus quod longum vocamus? Sin autem tam breuia tamque concisa sunt tempora, quid tandem de hac vitā mortali iudicabimus, quæ huius velut puncti millesimo quodam puncto circumscribitur?

*Vita hac
breuissima.*

*Sapient.
1.*

Non latuit hoc vitale, dicam, an mortale, momentum impios illos, qui apud Sapientem vitam hanc nostram etiam mendacio reddidere breuiorem. *Exiguum, in-
quiunt, & cum tadio est tempus vitæ nostræ, & non est
refri-*

refrigerium in fine hominis: fumus flatus est in naribus nostris, & sermo scintilla ad commouendum cor nostrum: & transibit vita nostra tamquam vestigium nubis, & sicut nebula dissoluetur. Umbra enim transitus est tempus nostrum, & non est reuersio finis nostri.

Haecenus de breuitate vitæ philosophati sunt, quam etiam videntur æternitatis desperatione intra arctissimos limites compegisse. Sed vide quàm perniciosam inde trahant sequelam. *Venite ergo, & fruamur bonis quæ* verf. 6.
sunt, & utamur creaturâ tamquam in iuuentute celeriter.
Vino pretioso & vnguentis nos impleamus, & non prætereant nos flos temporis. O cæci, qui rebus illis pretium faciunt, Voluptates non sunt quas tam breues & euanidas esse sciunt! Seneca lib. de Tranquill. vitæ, cap. 16. Quàm exiguæ illis noctes videntur, ait Seneca, quas in complexu scortorum aut vino exigunt? Hinc ille Poëtarum furor fabulis humanos errores alentium, quibus visus est Iupiter, voluptate concubitûs delinitus, duplicasse noctem. Quid aliud est vitia incendere, quàm auctores illis inscribere Deos, & dare morbo, exemplo diuinitatis, excusatam licentiam? Ipsæ voluptates eorum trepidæ, & variis terroribus inquietæ sunt: subitque, cùm maximè exultant, hæc sollicita cogitatio: Hæc quamdiu? Ab hoc affectu Reges suam fleuere potentiam: nec illos magnitudo suæ fortunæ delectauit, sed venturus aliquando finis exterruit.

Itaque gaudia eorum trepida sunt. non enim solidis Idem ibid. cap. 17. causis innituntur, sed eadem, quâ oriuntur, vanitate turbantur. Maxima quæque bona sollicita sunt: nec vlli fortunæ minùs benè, quàm optimæ, creditur. Aliâ felicitate ad tuendam felicitatem opus est: & pro ipsis, quæ successerunt, votis vota facienda sunt. Omne enim quod fortuitò euenit, instabile est: & quò altius surrexit,

xit, vergit pronius ad occasum. Hæc Seneca.

*Æternitas
tormentorū
vana ostendit
mundi
gaudia.*

*Adem.
Sasboldus
Hom. de
Quadr.*

Quæ cum per se vera sunt, tum multò maioris arguuntur vanitatis, si momentaneam hanc felicitatem excipiat æternitas tormentorum, quam insinuare videtur Ecclesiastes per tenebrosū tempus & dies multos, siue per tenebrarum diuturnitatem. O quis illi par esse poterit! ô quàm durum est, quod cruciat æternum! O æternitas, quàm rarò versaris in mentibus hominum! (vtor verbis doctissimi Sasboldi) iterum dico, quàm rarò versaris in mentibus nostris, æternitas! ô æternitas! Cogito mille annos, cogito millies mille annos, cogito tot annorum millia, quot sunt momenta in toto tempore à mundo condito vsque ad eius consummationem, & de æternitate nihil adhuc habeo. O æternitas! quis poterit par esse æternitati in tormentis? volo dicere, & nescio dicere, Quamdiu Deus erit Deus, tamdiu durabunt tormenta. Quamdiu istud erit? Non est effari, non est concipere, non est inuenire istud quamdiu. O æternitas! æternitas! quàm longa es æternitas!

*Damnato-
rum la-
menta.*

Hæc alio sensu & alio gemitu pronuntiabunt illi voluptatis asseclæ, quibus hæc reipsâ prius experienda sunt quàm credenda. Proh dolor, inquit, decem elapsis annorum millibus, centum adicientur millia: iungentur deinde tot myriades millionum, quot in Oceani littore arenarum grana: post quæ vix infinitis numeris comprehensa tempora, quasi nihil de pœnis nostris accisum sit, rursus quasi ab initio tormenta sæuiunt; atque ita sine intermissione, sine fine, sine modo, voluetur nostrorum rota tormentorum. O terribilem, ô formidabilem æternitatem! Væ ergo nobis, & æternum væ! Væ quòd nati sumus, neque denasci possumus: imò morimur semper, & viuimus; deficimus, & subsistimus;

*Gregor. l. 9
Mor. c. 39.*

stimus; finimur, & fine caremus: mors enim nostra Augustinus lib. de Spiritu & animâ, c. 56.
est sine morte, defectus sine defectu, finis sine fine;
quia hîc & mors semper viuet, & defectus numquam
deficiet, & finis semper incipiet; & propter momenti
vnius voluptatem sic lancinari? Sic illi.

Nos verò dum tantam momentaneæ voluptatis vanitatem ex comparatione æternorum tormentorum discimus, ita dementes erimus, vt æternis cruciatibus momentum voluptatis emendum censeamus? Certe non censebimus, si meminèrimus, tantillæ voluptatis, tam grauem coram supremo Iudice reddendam esse rationem, à cuius furore tristissima illa tormentorum expectanda sit æternitas. Ne autem id nobis voluptati deditis, rerumque futurarum incuriosis, excidat, subiungit Ecclesiastes:

SECTIO QUINTA.

ECCLESIASTES.

VERSUS 9. Latere ergo iuuenis in adolescentiâ tuâ, & in bono sit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ, & ambula in viis cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum: & scito quòd pro omnibus his adducet te Dominus in iudicium.

METRICA PARAPHRASIS.

EVGE pubescens viridi iuuentâ
Floscule, & cordis nebulas repelle,
Et iocis frontem leuibus polito:

G g g g g

Risus